

נרות חנוכה לנצח

הרב ד"ר אהרן אדלר

1. ספר החינוך מצוה צח מצות עריכת נרות המקדש

להיטיב נרות תמיד לפני השם יתברך, שנאמר [שמות כ"ז, כ"א] יערוך אותו אהרן ובניו, כלומר יערוך הנר לפני השם יתברך, וזהו מצות הטבת נרות הנזכרת בגמרא.

משרשי המצוה, שציונו השם יתברך להיות נר דולק בבית הקדוש להגדלת הבית לכבוד ולתפארת בעיני הרואים, כי כן דרך בני איש להתכבד בבתייהם בנרות דולקין, וכל ענין ההגדלה בו כדי שיכניס האדם בלבו כשיראהו מורא וענוה, וכבר אמרנו כי במעשה הטוב הכשר הנפש. וכל זה סובב על היסוד הבנוי לנו כי הכל נגזר מצד המקבלים, עם היותי מאמין באמת כי יש למקובלים בעינינו אלה חכמות נכבדות וסודות נפלאים. ואולם גם אנחנו נכתוב הנראה כפשוטן של דברים, והכל לשם שמים.

דיני המצוה, כגון מה שאמרו הדלקת הנרות דוחה שבת כקרבנות שקבוע להם זמן, שנאמר בו תמיד, ושנותן לכל נר ונר חצי לוג שמן, שנאמר מערב עד בוקר, ושיערו חכמים שזה השעור יספיק בלילי טבת, וכן נותנין בכל הלילות, ואם יוותר אין בכך כלום. ומענין מצות ההטבה הוא הדישון, ודישון המנורה והטבתה מצות עשה בבקר ובין הערבים, והדישון הוא שכל נר שכבה מסיר הפתילה וכל השמן שבנר ומקנחו, ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר, ונר שלא כבה מתקנו, ונר אמצעי אם כבה מדליקו מאש שעל מזבח החיצון, והאחרים מדליקן זה מזה, שמושך הפתילה ומטה אותה עד שהאור נתפשט בה, לפי שאין כבוד המצוה להדליק מנר אחר, ויתר פרטיה, מבוארים בפרק (שמיני) [תשיעי] ממנחות [דף פ"ו ע"א] ומקומות מתמיד.

זהו דעת הרמב"ם זכרונו לברכה במצוה זו שהטבת הנרות היא הדלקתן כמו שפירשנו, אבל דעת מפרשים רבים שההטבה היא הדישון והקנוח ותקון הפתילות, וזו היא מצוה בפני עצמה, וכן נראה בפרק התכלת במסכת מנחות [דף נ' ע"א].
ונוהגת בזמן הבית, בכהנים. וכהן העובר עליה ולא ערך הנרות כמצוה, ביטל עשה.

2. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג הלכה ג

ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס...

3. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב

מאי חנוכה? דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה.

4. רמב"ן במדבר פרק ח

(ב) בהעלתך - למה נסמכה פרשת מנורה לחנכת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות בקר וערב, לשון רש"י ממדרש אגדה: ולא נתברר לי למה נחמו בהדלקת הנרות, ולא נחמו בקטורת בקר וערב ששבחו בו הכתוב (דברים לג י) ישימו קטורה באפך, ובכל הקרבנות,

ובמנחת חביתין, ובעבודת יום הכפורים שאינה כשרה אלא בו, ונכנס לפני ולפנים, ושהוא קדוש ה' עומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו, ושבתו כלו משרתי אלהינו. ועוד מה טעם לחלישות הדעת הזו, והלא קרבנו גדול משל נשיאים, שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי המלואים. ואם תאמר שהיו חובה ונצטוו בהם, וחלשה דעתו על שלא הקריב נדבה כמוהם לחנכת המזבח, גם הדלקת הנרות שנחמו בה חובה ונצטוו עליה. אבל ענין ההגדה הזו לדרוש רמז מן הפרשה על חנכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי כהן גדול ובניו:... וראיתי עוד בילמדנו (תנחומא בהעלותך ה) וכן במדרש רבה (טו ו), אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן אל תתירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו - וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם. והנה דבר ידוע שכשאינן בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנכת חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו. וכן ברכת כהנים הסמוכה לחנכת הנשיאים נוהגת לעולם, דרשו סמוכין לחנכת הנשיאים מלפניה ומלאחריה בכבודו של אהרן שלא נמנה עמהם:

5. בעל המאור מסכת שבת דף ט עמוד א

למ"ד אסור להשתמש לאורה של נר חנוכה כל תשמיש במשמע אפי' תשמיש דמצוה ותשמיש קדושה משום דקסבר כיון שהם זכר לנרות ולשמן של היכל אסורות הן בהנאה כל עיקר אפילו לקרוא בספר ואפי' לסעודת שבת ולסעודת מצוה

6. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כב עמוד ב

דאיבעיא להו: הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה

7. רמב"ם הלכות ברכות פרק יא (בדברי הראב"ד)

א"נ מפני שזו הברכה הוקבעה על הנרות שבמקדש שהן של תורה לפיכך עשאוהו כשל תורה...

8. חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל קנד סעיף יז

מדליקין ומברכין בבית הכנסת משום פרסומי ניסא. ומניחין בכותל דרום, ומסדר הנרות ממזרח למערב. ויש נוהגין לסדרן צפון ודרום. ונהרא נהרא ופשטיה. ואין אדם יוצא בנרות של בית הכנסת, וצריך לחזור ולהדליק בביתו. ומדליקין בבית הכנסת בין מנחה למערב.

9. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב

תנו רבנן: מצות חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין - נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך פוחת והולך; ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך. אמר עולא: פליגי בה תרי אמוראי במערבא, רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא, חד אמר: טעמא דבית שמאי - כנגד ימים הנכנסין, וטעמא דבית הלל - כנגד ימים היוצאין. וחד אמר: טעמא דבית שמאי - כנגד פרי החג, וטעמא דבית הלל - דמעלין בקדש ואין מורידין. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: שני זקנים היו בצידן, אחד עשה כבית שמאי ואחד עשה כדברי בית הלל, זה נותן טעם לדבריו - כנגד פרי החג, וזה נותן טעם לדבריו - דמעלין בקדש ואין מורידין.